

چهار آیه و روایت مرتب با موضوع

شبکه ای از

چهار آیه و روایت مرتب با موضوع

«ولایت فقیه»

تدوین و ترجمه:

سید محمد حسین دعائی

سرشناسه : دعائی، سید محمد حسین ، ۱۳۶۲-

عنوان و نام پدیدآور : چلچراغ ولایت فقیه: شبکه‌ای از چهل آیه و روایت
مرتبط با موضوع ولایت فقیه

مشخصات نشر : مشهد : موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام،
۱۳۹۴

مشخصات ظاهری : ۷۲ ص. ۱۹×۹/۵ س.م.

شابک : ۶-۶۴-۶۶۶۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر

یادداشت : فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir>

قابل دسترسی است.

یادداشت : کتابنامه

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۰۶۶۵۱

چلچراغ «ولایت فقیه»

تدوین و ترجمه: سید محمد حسین دعائی

ناشر: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۴

طراحی، صفحه آرایی و نظارت چاپ: مؤسسه پژوهش‌های هنری آوای قلم

چاپ: روزنامه خراسان

شمارگان: ۱۵۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

آدرس: مشهد مقدس، چهارراه زرینه، کاشانی ۲۵، شماره ۴/۴۹۰

تلفن و فکس: ۰۵۱-۳۲۲۸۵۸۰۰

پایگاه اینترنتی: www.isin.ir

پست الکترونیک: info@isin.ir

« کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است. »

تقدیم به

ادیب، فقیه، مفسر، حکیم و عارف بزرگوار،

سیاستمدار الهی و مجدد کبیر دین،

مرحوم آیه الله العظمی حاج سید روح الله خمینی رضوان الله علیه

صاحب کتاب شریف «شرح چهل حدیث»

آن عالم ربانی و ذوفنونی که با جمع بین ظاهر و باطن

و با دو بال علم و عمل، عنقای معرفت را شکار، قاف معنویت را فتح

و درهای هدایت و سعادت فردی و جمعی را

به روی پویندگان راه حقیقت باز کرد.

به آن امید که خداوند متعال، به یمن نام نامی آن ابرمرد تاریخ تشیع

و به برکت اخلاص و کمال او، ناخالصی‌ها و نقص‌های ما را جبران کند.

❖ مقدمه ۷

❖ بخش اول: پیش فرض ها و مبانی سیستم ولایت فقیه

۱. مالکیت و حاکمیت، حق انحصاری خداوند ۱۷
۲. اطاعت از پیغمبر اکرم و امامان معصوم، تکلیفی الهی ۱۸
۳. ولایت، مهم ترین اصل اسلام ۱۹
۴. وجود سیستم حکومتی، ضرورتی انکارناپذیر ۲۰

❖ بخش دوم: اثبات درون دینی سیستم ولایت فقیه

۵. رجوع به عالمان دینی و تبعیت از آن ها، دستور کار شیعیان در عصر غیبت ۲۳
۶. فقیه جامع الشرائط، جانشین امام معصوم در مدیریت جامعه ۲۴
۷. ولایت فقیه، ولایت ناشی از نصب عام امام معصوم ۲۶
۸. مدیریت کلان جامعه، مسئولیت فقیهان خدانشناس ۲۷
۹. فقیهان و دین شناسان، پاسداران تمامیت دین در جامعه ۲۸
۱۰. مروجان و منادیان فرهنگ نبوی، جانشینان پیغمبر اکرم در همه امور ۲۹

❖ بخش سوم: شاخصه ها و شرایط حاکم در سیستم ولایت فقیه

۱۱. تهذیب نفس و عبور از خودمحوری، مهم ترین شرط ولایت و مرجعیت ۳۳
۱۲. ارتباط با ملکوت، اصلی ترین شاخصه دین شناسی و بینش دینی ۳۴
۱۳. دنیاگریزی و آزادگی، شرط ولایت فقیه ۳۵
۱۴. تقویت خوف و رجا، گناهگریزی و قرآن محوری، نشانه های دین شناس حقیقی ۳۶
۱۵. آگاهی و بینش، ملاک جلوداری و رهبری ۳۷
۱۶. علم، زمینه ساز حق حاکمیت ۳۸
۱۷. بهره مندی از علم همراه با خشیت، زمینه ساز تسلط بر سیستم مدیریتی جامعه ۳۹
۱۸. کاردانی و دقت، ملاک تصدی قدرت ۴۰
۱۹. توانمندی و امانت داری، ملاک تصدی مسئولیت ۴۱
۲۰. قدرت علمی و اجرائی، شرط صدارت و ریاست ۴۲

✦ بخش چهارم: باید‌ها و نبایدها در سیستم ولایت فقیه

۲۱. رابطه حاکم اسلامی و مردم، رابطه‌ای همراه با حقوق متقابل ۴۵
۲۲. توجه به حقوق متقابل حاکم و مردم، زمینه‌ساز تعالی و سعادت جامعه ۴۶
۲۳. نظام‌مندی علم‌محور، شرط زندگی مطلوب ۴۸
۲۴. قیام برای خدا و زمینه‌سازی برای احیاء حکومت اسلام، وظیفه‌ای دینی ۴۹
۲۵. تبعیت سریع و حمایت مشتاقانه مردم، شرط بقاء حاکمیت الهی ۵۰
۲۶. تقویت رابطه با خداوند، عمده‌ترین وظیفه حاکم اسلامی ۵۱
۲۷. تلاش برای خودسازی، اولویت‌دارترین تکلیف حاکم اسلامی ۵۲
۲۸. وارستگی و کمال، شرط خلافت پروردگار در دنیا ۵۳
۲۹. دین‌مداری و دین‌پروری، زمینه‌ساز برتری و تفوق حکومت ۵۴
۳۰. عدالت و عقلانیت، زمینه‌ساز موفقیت و برتری سیستم حکومتی ۵۵
۳۱. زندگی ساده و سطح پایین، شاخصه عدالت‌محوری در حاکمان ۵۶
۳۲. مردم‌داری و خوش‌رفتاری با مؤمن و غیرمؤمن، وظیفه حاکم اسلامی ۵۷
۳۳. مردمی‌بودن، سرمایه مادی و معنوی حاکم اسلامی ۵۸
۳۴. زمینه‌سازی برای تعالی مادی و معنوی جامعه، شاخصه سیستم حکومتی اسلام ۵۹
۳۵. معیشت، امنیت، تربیت و پیشرفت، چهار محور کاری سیستم حکومتی اسلام ۶۰
۳۶. تأمین امنیت فرهنگی، اقتصادی و نظامی جامعه، وظیفه حاکم اسلامی ۶۱
۳۷. بهره‌جویی شخصی و خودمحوری، خط قرمز حکومت‌داری در اسلام ۶۲
۳۸. سپردن مدیریت کلان به افراد ناشایست، زمینه‌ساز سقوط اجتماعی ۶۳

✦ بخش پنجم: خروجی و کارکرد سیستم ولایت فقیه

۳۹. وفاداری به عهد ولایت، زمینه‌ساز حضور و ظهور ۶۷
۴۰. حرکت به سمت نورانیت، معنویت و سعادت، نتیجه پذیرش ولایت الهی ۶۸

✦ فهرست منابع ۶۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين

والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطاهرين

واللعنة على اعدائهم اجمعين

قَالَ [الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ]: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:
مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقِيهًا عَالِمًا.
(عيون أخبار الرضا عليه السلام، ج ۴، ص ۳۷)

بر اساس گزارش امام رضا عليه السلام، پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هر يك از احاد امت من که در جهت حفظ، ماندگاری و تثبیت چهل حدیث، به نحو کاربردی، عملیاتی و راهگشا بکوشد، [زمینه‌ها و شرائط لازم برای رسیدن او به مقامات عالی علمی و عملی، فراهم آمده و در نتیجه] خداوند متعال، او را در روز قیامت، به‌عنوان یک دین‌شناس و دانشمند حقیقی محشور می‌فرماید.

به یقین یکی از تأثیرگذارترین و مسیرسازترین ابواب حدیثی به‌جای‌مانده از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام، عبارتست از: باب حدیثی مشتمل بر تشویق مسلمانان و مؤمنان به حفظ و نشر «چهل حدیث»: بابی که فرهنگ «اربعین‌نگاری» و «چهل حدیث‌نویسی» را به‌عنوان یکی از زیباترین، مفیدترین و پربرکت‌ترین فرهنگ‌های علمی و آیینی، در میان عالمان و اندیشمندان مسلمان رواج داد و سبب شد تا هر يك از آنها، با جامعه عمل پوشاندن به این فرهنگ اختصاصی تمدن اسلام، زمینه بهره‌مندی خود و جامعه اسلامی از آثار مادی و معنوی آن را فراهم آورند. وجود اربعین‌ها و چهل حدیث‌های متعدد و متنوع در میان آثار به‌جای‌مانده از بزرگان مکتب اسلام که هر يك با پرداختن به موضوعی از موضوعات مورد نیاز مخاطبان، گرهی از گره‌های فکری و رفتاری آنان را گشوده‌اند، گواهی است بر صحت این ادعاء.

بر همین اساس، ما نیز کوشیده‌ایم تا با گردآوری چهل گزاره دینی مرتبط با موضوع «ولایت فقیه» در این مجموعه و ارائه یک

«دسته‌بندی منطقی» و «ترجمه کاربردی» از آن‌ها، زمینه‌آشنایی بیشتر و بهتر شما خوانندگان محترم با این موضوع حیاتی و مهم را فراهم آوریم. در همین رابطه، توجه به چند نکته ضروریست:

۱. شاید بتوان گفت که یکی از حکمت‌های تأکید بر عدد «چهل»، در روایات باب حفظ حدیث - جدا از آثار معنوی و خواص ماورائی موجود در این عدد - عبارتست از: ضرورت «جامع‌نگری» و لزوم توجه به مجموعه گزاره‌های دینی مرتبط با یک موضوع. به عبارت دیگر از آن جایی که هر یک از موضوعات مطرح در منظومه اندیشه دینی، دارای ابعاد و لایه‌های مختلفی بوده و در ضمن یک «نظام مفهومی» تبیین شده‌اند، فهم و شناخت آن‌ها نیز نیازمند یک نگاه جامع، چند بعدی و شبکه‌ای است. معصومان علیهم السلام نیز با توجه دادن پیروان خویش به این نکته - در قالب تأکید بر عدد چهل - در واقع به تبیین یکی از محوری‌ترین راهبردهای فهم معارف دینی پرداخته‌اند.^۱ بر همین اساس در مجموعه حاضر، سعی کرده‌ایم تا با جمع‌آوری چهل گزاره دینی و ارائه یک دسته‌بندی منطقی از آن‌ها، زمینه ایجاد نگرشی جامع و صحیح نسبت به موضوع مورد بحث را فراهم آوریم.

۲. از آن جایی که عترت حضرت ختمی مرتبت صلوات الله علیهم اجمعین در کنار قرآن کریم، یکی از دو ثقل به جای مانده از آن پیامبر اعظمند، روایات ایشان نیز جز در کنار آیات این کتاب مبین، قابل تبیین نیست. تأکید معارف دینی بر اوصافی مثل «کتاب ناطق» و شئونی مانند «تفسیر و تأویل کتاب» در ارتباط با معصومان علیهم السلام، تصریحی گویا بر همین نکته اساسی است؛ نکته‌ای که می‌توان با توجه به آن، به تنقیح یکی دیگر از راهبردهای فهم معارف دینی پرداخت که عبارتست از: ضرورت ملاحظه روایات

۱. گفتنی است که اگر با استناد به ظواهر روایات ناظر به حفظ چهل حدیث، این روایات را نسبت به وحدت و عدم وحدت موضوع احادیث ساکت بدانیم، این برداشت چندان قابل اتکاء نیست؛ اگر چه که می‌توان از آن با عنوان یک احتمال قوی یاد کرد. البته مطلب مورد اشاره در این برداشت، مطلبی نیست که تنها از روایات مذکور قابل استفاده باشد. بلکه علاوه بر اصول و ضوابط عقلی و عقلانی فهم دین، ادله نقلی متعددی بر آن دلالت داشته که بیان و تبیین آن‌ها در این مجال نمی‌گنجد.

معصومان علیهم السلام در ضمن آیات قرآن کریم. بر همین اساس علی‌رغم روال متعارف در اربعین‌نگاری‌های مشهور، مجموعه حاضر، در راستای ارائه نگرشی جامع و صحیح نسبت به موضوع مورد بحث، از گزاره‌های دینی موجود در قرآن کریم نیز بهره برده است.^۱ نکته دیگر نیز آن‌که کوشیده‌ایم تا هر یک از روایات مذکور در این مجموعه را از اصلی‌ترین و ابتدائی‌ترین منبع آن نقل کرده و از این طریق بر اتقان کار بیفزاییم.

۳. فارغ از مباحث مفصل مرتبط با موضوع «ترجمه»، باید گفت که: در مجموعه حاضر، تلاش کرده‌ایم تا با عبور از کویر «ترجمه‌های تحت اللفظی و خشن» و پرهیز از باتلاق «ترجمه‌های آزاد و بی‌ضابطه»، در زمین نسبتاً سرسبزی از «ترجمه روان و کاربردی» اقامت گزیده و در حد فهم خود، معنای قابل‌فهمی از آیات و روایات را ارائه کنیم. سعی در انتقال فضای موجود در زبان مبدأ و تلاش برای معادل‌سازی‌های مفهومی و مصداقی در زبان مقصد، دو ویژگی عمده ترجمه‌ها در این مجموعه است؛ سعی و تلاشی که قطعاً خالی از خطا و خلأ نیست.

۴. به نظر می‌رسد که «عنوان‌گذاری»، یکی از مهم‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین مراحل دسته‌بندی روایات است. چرا که عنوان هر روایت، در حقیقت روایتی است کوتاه از برداشت ناقل از آن روایت؛^۲ برداشتی که گاه حتی ترجمه روایت نیز ظرفیت ارائه آن را ندارد. بر همین اساس در مجموعه حاضر، کوشیده‌ایم تا با انتخاب گویاترین و کوتاه‌ترین عناوین برای روایات، به فهم بهتر و کاربردی‌تر آن‌ها کمک کرده و در عین تحفظ بر معانی ظاهری، زمینه استفاده از روایات در شرائط «زندگی معاصر» را نیز فراهم آوریم.

۱. البته محدثی بزرگ هم‌چون مرحوم علامه مجلسی در کتاب شریف «بحار الانوار»، نسبت به رعایت این اصل، اهتمام ویژه‌ای داشته و در هر باب، ابتداء به ذکر آیات مرتبط با موضوع باب و سپس به نقل روایات معصومان علیهم السلام در آن زمینه پرداخته است.

۲. گفتنی است که در برخی از موارد، تنها مرجع تشخیص برداشت ناقل از روایت، همین عناوین است. به‌عنوان مثال، عناوین انتخاب‌شده توسط مرحوم شیخ حر عاملی برای ابواب کتاب «وسائل الشیعه»، در حقیقت گویای جمع‌بندی فنی و فتوای فقهی ایشان در هر یک از آن‌هاست؛ جمع‌بندی و فتوایی که جز از طریق مراجعه به عناوین مذکور، قابل تشخیص نیست.

۵. همان گونه که در نکته نخست اشاره شد، تلاش کرده‌ایم تا چهل گزاره دینی موجود در این مجموعه را به شکلی منطقی، «دسته‌بندی» کرده و از این طریق، زمینه ایجاد نگرشی «طبقه‌بندی‌شده» و «همه‌جانبه» به موضوع مورد بحث را فراهم آوریم. چرا که بدون بهره‌مندی از یک دسته‌بندی منطقی، امکان شناخت جامع و صحیح معارف دینی و زمینه لازم برای ارائه آن‌ها در قالب یک شبکه منسجم و هدفمند که توانایی حل عینی معضلات موجود در زندگی انسانی را دارد، فراهم نخواهد شد.

۶. یکی از مهم‌ترین موانع در مسیر به فعلیت رسیدن ظرفیت دین و گزاره‌های دینی، عبارتست از: جمود بر «استنباط‌های فردمحور و موعظه‌پسند»، در قبال «برداشت‌های نظام‌محور و راهبردی». توضیح اجمالی مطلب آن که: اگر دین مبین اسلام، عبارتست از «برنامه ارائه‌شده از سوی خداوند متعال برای تأمین زندگی مطلوب دنیوی و تحقق سعادت اخروی»، اگر تک‌تک مؤلفه‌های زندگی انسانی، به‌نحوی در رسیدن او به مطلوبیت دنیوی و سعادت اخروی مؤثرند و اگر مصادف امروز جبهه اسلام با جبهه کفر، در حوزه «تمدن‌سازی»، «نظام‌سازی» و «ارائه سبک زندگی» تعریف می‌شود، بدیهی است که دیگر نمی‌توان و نباید صرفاً با دیدهای فردبین و با رویکردی موعظه‌محور به گزاره‌های دینی نگریست. بلکه تلاش برای کشف راهبردهای نهفته در لابه‌لای جملات معصومان علیهم السلام و استنباط نظام‌های مورد نیاز برای اداره زندگی فردی و جمعی انسان از آن‌ها، یک ضرورت غیرقابل انکار است. بر همین اساس در مجموعه حاضر کوشیده‌ایم تا با ارائه یک «ترجمه کاربردی»، «عنوان‌گذاری راهبردی» و «دسته‌بندی منطقی» از روایات، به برداشته‌شدن قدمی هر چند کوچک در مسیر فعال‌سازی ظرفیت بی‌نهایت گزاره‌های دینی و ایجاد تمدن نوین اسلامی کمک کنیم.

۷. اجمالاً باید توجه داشت که «ولایت فقیه» - به‌عنوان موضوع مورد نظر در این مجموعه - یک امر مستقل در گوشه‌ای از زندگی و یا یک مسئله صرفاً فقهی نیست. بلکه «سیستم و مدل پیشنهادی اسلام» برای «حکومت» و «اداره جوامع انسانی» در عصر غیبت است که آثار و اهداف تعیین‌شده‌ای را دنبال می‌کند. به‌طور کلی هر یک از مکاتب فکری و تمدنی، برای «مدیریت کلان اجتماع» و

به تعبیر دیگر «اداره جامعه و حکومت بر مردم» پیشنهادی داشته و آن را در قالب یک «مدل سیاسی و حکومتی» که بر «فلسفه سیاسی» آن مکتب مبتنی است ارائه می‌دهند. قائلان به نظریه «ولایت فقیه» نیز آن را «مدل حکومتی اسلام» و «اصلی‌ترین جزء سیستم سیاسی دین» در عصر غیبت امام معصوم علیه السلام معرفی کرده و عملیاتی‌ساختنش را وظیفه‌ای همگانی می‌دانند. به تعبیر دیگر «ولایت فقیه» ابر راهبرد مکتب تشیع در عصر غیبت برای زمینه‌سازی ظهور، مدیریت کلان جامعه بشری و هدایت آن به سمت نورانیت است. ضرورت تبیین صحیح و شیوای بحث «ولایت فقیه» به‌عنوان کشتی نجات جامعه بشری در طوفان آخرالزمان از یک سو و لزوم دفاع عالمانه از این اصل مهم دینی در چکاوک نبرد تمدن‌ها و در مقابل مخالفت‌ها و دشمنی‌های گسترده از سوی دیگر، اهمیت پرداختن به این بحث و ایجاد زمینه لازم برای کسب نگرشی صحیح نسبت به آن را مبرهن می‌سازد.

امیدواریم مجموعه حاضر، که به همت «مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» آماده نشر شده است، در جهت ایجاد نگرش، گرایش و کنشی راهگشا و صحیح نسبت به موضوع «ولایت فقیه» مؤثر افتد. زمینه تقویت، ارتقاء و تعالی بیش از پیش آن در جامعه را فراهم آورد و اگر چه که دستمان از اخلاص خالی است، به لطف حضرت حق، چلچراغی فروزان برای تاریکی و تنگنای قبرمان باشد، ان شاء الله. در پایان از همه خوانندگان محترم صمیمانه می‌خواهیم که با ارائه انتقادات و پیشنهادهای شکلی و محتوایی خود، دست‌اندرکاران این مجموعه را در جهت اصلاح و ارتقاء آن یاری دهند.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله الطاهیرین
سید محمد حسین دعائی

مشهد مقدس رضوی، علی شاهدا آلف التحیه و الشناء

شب بیست و یکم ماه مبارک رمضان ۱۴۳۵

۱. گفتنی است که «مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» در راستای تبیین و ترویج نگرش صحیح و کاربردی نسبت به موضوع «ولایت فقیه»، کتابی با عنوان «کارگاه آموزشی نگرشی دیگر به ولایت فقیه» را نیز تولید و منتشر نموده است؛ کتابی که خوانندگان محترم می‌توانند با مطالعه آن، با ابعاد مختلف این موضوع آشنا شده و نگرش نوینی نسبت به آن را تجربه کنند، ان شاء الله.

